

SLOVENSKI GOSPODAR.

List ljudstvu v poduk.

Izhaja vsak četrtek in velja s pošto vred in v Mariboru s pošiljanjem na dom za celo leto 3 gl., za pol leta 1 gl. 60 kr., za četrt leta 80 kr. — Naročnina se pošilja opravištvu v dijaškem semenišču (Knabenseminar.) — Deležniki tiskovnega društva dobivajo list brez posebne naročnine.

Posamezne liste prodaja knjigar Novak na velikem trgu po 5 kr. — Rokopisi se ne vračajo, neplačani listi se ne sprejemajo. Za oznanila se plačuje od navadne vrstice, če se natisne enkrat 8 kr., dvakrat 12 kr., trikrat 16 kr.

Dvajsetletnica mariborske čitalnice.

Zaradi umetne razdraženosti, katero nemški listi strastno netijo, Slovenci mariborski nismo hoteli veliko brupa delati, kedar smo obhajali veseli 20letni god svojega najvažnejšega zavoda tukajšnjega — namreč svoje milene čitalnice. Zadovaljili smo se z menjšo veselico. Obhajali smo jo doma v svojih prostorijah za se in med seboj. Vkljub temu počastilo nas je mnogo in odličnih gostov, gospa, gospodičin in gospodov. Velika dvorana bila je natlačena veselih Slovencev, imajočih resnično dovolj vzrokov veseliti in radovati se o 20letnem, srečnem delovanju ove prve, najstareše čitalnice na Štajerskem!

Dne 17. julija 1861 sešlo je se pri g. dr. Dominkušu 16 narodnjakov mariborskih. Jih imena so: dr. Dominkuš, dr. Sernee, dr. Paulič (†), dr. Prelog (†), prof. Majciger, prof. Šuman, prof. Sinko, prof. Herg, dr. Ploj, učitelji: Miklošič, Jož. Zemljič, Dragotin Vučnik, Franjo Ferik, trgovski gospodje: Franjo Žvarec (†), Jan. Rupnik in R. Ravnikar. Ti gospodje so utemeljili našo čitalnico. Misel je sprožil g. dr. Jan. Sernee. On je tudi predložil pravila in potem izvoljen bil za prvega predsednika, g. prof. Šuman bil je njegov namestnik in g. dr. Pavlič prvi denarničar. Visoka vlada je pravila potrdila dne 19. sept. 1861. Tako je bila mariborska čitalnica ustanovljena. Vrlim domoljubom utemeljiteljem pa bodi hvaležen spomin ohranjen pri Slovencih za vselej!

Mladi zavod začel je kmalu svoje delovanje. Namen mu je: Slovencem mariborskim biti zbirališče, da se sbajajo, v materinščini urijo in se zabavljajo. Vkljub temu omejenemu namenu imela je vsestranskih uspehov, ker je Slovence dramila, budila in z voditelji oskrbljevala. Pred vsem uplivala je s svojimi veselici in po odličnih osebah, ki so njeno delovanje podpirali. Odlični naš domoljub g. dr. Dominkuš je veliko skrbi žrtvoval zlasti za to, da se čitalnici odberejo dovoljne prostorije in pripravi pohištva. Nastanili so čital-

nico najprvije v Šrameljnovi hiši. Poznej je bila v g. Čeligijevem poslopju „Gambriushalle“, potem v Čeligijeve hiši v „Grüb“, dalje v g. Pompreinovej gostilnici, potem zopet v Šrameljnovi hiši in je se letos preselila v g. Greinerjeve prostorije v poštni ulici.

Dne 23. avgusta 1861 sta čitalnico obiskala slavni dr. Toman in nepozabljivi slovenski knezoškof Anton Slomšek. Prvi je napisal znano pesen: „Mar i bor“, katerej je napev vglasbil g. J. Miklošič. Knezoškof Slomšek pa so položili 100 fl. in pristopili kot ud odpisavši odboru: Dokler ne bode čitalnica zoper sv. katol. vero, zoper slavno domovino Avstrijo kaj podvzela in dokler bode v miru in spravi z drugimi narodi živela, hočem biti zvest njen ud. Tudi preuzvišeni škof Juraj Strosmajer je se spomnil velevažnega našega zavoda in mu poslal 200 fl. v podporo!

Sijajna je bila prva obletnica mariborske čitalnice dne 2. avgusta 1862, obhajana v Kartinovih prostorijah. Ljudje so jo dolgo pomnili. Navzoči so bili dr. Toman, dr. Bleiweiss in mnogo Hrvatov. Še sijajnejše obhajala je čitalnica 1000-letnico slovanskih apostolov sv. Cirila in Metoda, to pa zunaj Maribora na Scherbaumovem „Brandhofu“ dne 10. avgusta 1863. Okolo 5000 ljudi je navrelo poslušat navdušenih govornikov. Sledile ste še dve sijajnejši obletnici, namreč l. 1864 in potem 25. septembra 1865, tako imenovana „Slomšekova beseda“. Pri tej besedi bili so navzoči gg. dr. Bleiweiss, dr. Toman, dr. Kosta, Herman, Einspieler ter so sklenoli osnovati odbor, ki ima Slomšku postaviti dostojen spomenik. Znamenita je bila še obletnica l. 1866, pri katerej so domoljubi (n. pr. dr. Prelog, g. Berdajs in njegova soproga) igrali prvi slovenski igrokaz v Mariboru: „Črni Peter“. Potem je pa silovita politična borba nam več kakor 10 let ogrenila skoraj vsakšno veseljevanje in porabila vse duševne sile, kolikor nam jih sovražniki niso iz Maribora iztirali. Čitalnica je delovala na drug način, priredivši Slovencem potrebnega novega duševnega orožja. In tudi

v tem oziru je imela srečo! Kajti v njej je se prvič porodila in sprožila misel, naj se osnuje v Ljubljani „Matica slovenska“. G. dr. Lovro Toman je potem dne 8. marca 1863 v ljubljanskej čitalnici željam mariborskih domoljubov ustregel in utemeljil „Matico slovensko“. Mnogoletni predsednik čitalnice mariborske, g. dr. Prelog in neumorno delajoči čitalničar g. prof. Majciger sta leta 1867 ustanovila tednik: „Slovenski Gospodar“, list prostemu ljudstvu v poduk in kratek čas. In na posled so tudi „Slovenski Narod“ po prizadetji g. dr. Dominkuša mariborski čitalničarji sprožili, da bo de glasilo izobraženim krogom slovenskim.

Po 10letnem trdnem buji smo Slovenci v mariborskem okraji pri volitvah zopet prodrli, zbirajoč prvo klasovje, katero je iz truda mariborskih čitalničarjev po od njih osnovanih listih prirastlo. Ob enem bil je spomenik Slomšekov dodelan in postavljen v mariborske stolne cerkvi. Slovenci smo zopet obhajali večjo veselico dne 24. junija 1878 na čast razkritju Slomškovega spomenika. Od tiste dobe napreduje naša čitalnica zopet od leta do leta, krepko vzravnana lipa po silnem viharji!

Priproste ove vrstice naj čestitim bralcem nekoliko pojasnijo, zakaj smo se Slovenci v Mariboru dne 17. jul. t. l. veselili ter odlični narodnjaki nam čestitali po sledečih telegramih:

1. Iz Ljubljane: Tukaj zadržani po 25letnici pomočnega društva kličemo najstarejši slovenske čitalnici tisočerno: Slava! Naj ostane tudi v prihodnje zbirališče narodnih braniteljev, naj vzbuja in krepki duh slovenski na meji slovenstva.

Dr. Vošnjak, dr. Žarnik, dr. Mošej.

2. Iz Ljubljane: Bog ohrani in okrepčaj mariborsko čitalnico v prid naroda slovenskega in njega krščanskega razvoja.

Jarec, predsednik katol. društva.

3. Iz Ljubljane: Praznujoči petindvajsetletnico ljubljanskega obrtnega pomočnega društva radostno pozdravljamo v Mariboru zbrane štajerske slovenske rodoljube in kličemo mnogaja leta mariborske čitalnici.

Horak,

predsednik obrtnega pomočnega društva.

4. Iz Ljubljane: Slovenskim bratom na Štajerskem srčno čestita k dvajsetletnici mariborske čitalnice.

Kušar,

trgovec in predsednik trgovinske zbornice.

5. Iz Ljubljane: Slovensko dramatično društvo v Ljubljani čestita mariborske čitalnici, najstarejši mej sestrami, ob njenem dvajsetem godu.

Murnik, predsednik.

6. Iz Ljubljane: Slovenski dnevnik, ki se je rodil v Mariboru, kličo socialnemu središču svojih ustanovnikov, mariborske čitalnici, danes ob njenej dvajsetletnici: Živela mnogaja leta!

Uredništvo „Slovenskega Naroda“.

7. Iz Ljubljane: Uredništvo „Slovenca“ se bratovsko raduje z Vami ter želi Vaši delavnosti in vstrajnosti čedalje večega uspeha in najlepšega sadu.

Klun.

8. Iz Ptujja: Svojej sestri kličo ptujška čitalnica: „Živela na veke v prid naroda, a sebi na čast.“

Predsednik.

9. Iz Škofje Loke: Tisočkratni: Živio ustanoviteljem čitalnice! živel Slomšekov spomin! živeli banketovci!

Kačič,

bivši predsednik čitalnice mariborske!

Gospodarske stvari.

Konjerejsko društvo štajersko pa planinski pašniki za žrebete.

V prospeh konjerejstvu našemu osnovalo je več pridnih mož posebno konjerejsko društvo. Sedež je v Gradci, predsednika pa imamo sedaj na slovenskem Štajerskem. Kajti sedanji predsednik je g. plem. Haupt, grajšček v Savinske dolini. Njegov tajnik pa je znani deželni živinozdravnik dr. Klingan. Odbor jima je dne 5. maja naložil poizvedavati, ali bi posestniki v gornje-grajskem okraji, pa oni okolo Pohorja voljni bili žrebete na planine poslati past? G. plem. Haupt je stopil z dotičnimi posestniki v gornje-grajskem okraji v dogovore z dobrim uspehom. Kmetje so voljni na Menino-planino vgnati 200 žrebet. Tudi dr. Klingan je ugodne dogovore imel z okrajnim zastopom v Slov. Gradci in Mahrenbergu, pa tudi s srenjskimi predstojništvu in raznimi zasebniki. Prvi so podpisali 115 fl., slednji 83 fl., vkup 198 fl. podpore. Lehenska grajščina je tudi voljna planino na Velikej in Malej Kapi do Ribniških jezer prepušiti za pašnik. Pripomagati je obljubila postaviti hleve itd. Njeni logar in slov. graški živinozdravnik tudi rada dobro reč podpirata. Po teh pripravah sta se plem. Haupt in dr. Klingan podala skupaj na Pohorje ogledovat za pašnik namenjenih krajev, to pa dne 4. junija t. l.

Obiskala sta najprvje Malo Kapo, potem Veliko Kapo in kos do Črnega vrha. Kos, Lehenske grajščine lasten, je 4 ure dolg, pa na mestih jako ozek. Ob znožji mejašijo kmetje iz Slov. graškega okraja; proti severu pa ga rob pot, ki se vije po rtu planinskem ter Lehenski delež loči od posestev onih kmetov, ki prebivajo v srenjah Ribnici in Hudem kotu. Lehenski delež se pogozduje in je vsled tega na mestih samo 20 metrov širok. Nepogozdeni del pa je pogosto prav hudo nagnen in strm in poln štorov in starih korenin tako, da sedaj ondi ni mogoče žrebet pasti. Ves 4 ure dolgi ozki kos bi morali zgoraj in spodaj zagraditi in več hlevov postaviti, kar bi vse veliko denarjev stalo. Ko bi hoteli še od kmetov deležev v najem vzeti, postalo bi celo podjetje predrago. Lehenska grajščina zahteva na leto 350 fl. najemščine, kmetje tirjajo od 20 joh po 100 fl., to je od johe 5 fl. Vsa najemščina bi stala toraj 700—800 fl. Dodenimo še plačo 3 pastirjev, živinozdravnika, in druge potroške, tako bi ova planinska paša na leto stala 15—1600 fl. dohodki bi pa komaj 600—700 fl. vrgli.